

УДК 004:658.87

Нестеренко О. О.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті переглянуті інформаційні технології управління підприємствами роздрібною торгівлі. Запропоновано практичні рекомендації до вибору інформаційних технологій.

Ключові слова: роздрібна торгівля, інформаційні технології, бухгалтерські програмні продукти.

В статье рассмотрены информационные технологии управления предприятиями розничной торговли. Предложены практические рекомендации к выбору информационных технологий.

Ключевые слова: розничная торговля, информационные технологии, бухгалтерские программные продукты.

The article examined the information technology management by retailers. Practical recommendations to the choice of information technology.

Key words: retail, information technology, accounting Software products.

Постановка проблеми. Рівень розвитку і фінансова стійкість національної економіки, місце України в світовій економічній системі значною мірою залежить від розвитку торговельної галузі, формування її якісних переваг і підвищення прибутковості. В даний час у сфері торгівлі відбуваються значні зміни, пов'язані з розвитком торговельних мереж, створенням розподільчих і транспортно-логістичних центрів, виникненням й активним просуванням на ринок нових торговельних форматів, які використовують прогресивні технології продажу, ефективний менеджмент й надають покупцям широкий спектр супутніх послуг. Зазначені зміни на споживчому ринку призводять до необхідності впровадження спеціальних інформаційних технологій для підвищення оперативності і своєчасності отримання обліково-аналітичної інформації, що дозволить покращити якість інформаційного забезпечення управління підприємствами роздрібною торгівлі, мінімізувати витрати і отримувати реальний прибуток. Інформаційні системи і технології дають можливість оптимізувати і раціоналізувати управлінські функції за рахунок застосування сучасних засобів отримання, опрацювання, розподілу та зберігання інформації.

Аналіз літератури. Динаміка проникнення інформаційних технологій в сферу роздрібною торгівлі впродовж декількох років знаходиться на відносно високому рівні – темпи зростання перевищують 20% [1].

В той же час впровадження інформаційних технологій в діяльність підприємств потребує поглибленого аналізу при визначенні їх економічної доцільності та забезпеченні можливостей їх реалізації. Потрібно зазначити, що навіть у США лише 30% впроваджень інформаційних технологій на підприємствах проходить успішно. За даними компанії Standish Group, яка проаналізувала роботу 364 корпорацій, виявлено, що з понад 23 тис. проектів, якими передбачалося впровадження інформаційних технологій, тільки 16,2% виконані вчасно і успішно, 52,7% проектів були виконані з запізненням (для цих проектів реальні витрати перевищили заплановані на 89%; доходи не покрили витрат; терміни виконання замовлень на інформаційні технології перевищили планові на 22%; заплановані функції не були реалізовані у повному обсязі), 31,1% проектів були анульовані до завершення

[2]. Таким чином, підприємства роздрібною торгівлі ризикують зазнати відчутних збитків, якщо відповідні впроваджені інформаційні технології виявляються недостатньо економічно ефективними.

Метою дослідження є розробка науково-методичних пропозицій та практичних рекомендацій щодо вибору та впровадження інформаційних технологій в діяльність підприємств роздрібною торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Для оптимального вибору інформаційних технологій, які найбільше задовольняють потреби управління торговельною діяльністю було проведено анкетування облікового персоналу підприємств роздрібною торгівлі, в результаті чого було виявлено основні вимоги, що висувуються до програмного забезпечення: підтримка імпорту інформації з баз даних різного формату й експорту в текстові процесори і електронні таблиці; автоматизація бухгалтерського та податкового обліку; підготовка та подання звітності в електронному вигляді із використанням електронного цифрового підпису; проведення комплексного фінансового аналізу; забезпечення ведення електронного документообігу; автоматизація внутрішнього аудиту. Аналіз можливостей програмного забезпечення на вітчизняному ринку дозволив дійти висновку, що жоден з програмних продуктів не забезпечує комплексного виконання всіх перелічених новітніх вимог.

При виборі програмних засобів для автоматизації вищезазначених облікових потреб також варто оцінювати наступні чинники:

- функціональність – за допомогою програмного забезпечення необхідно виконувати ряд функцій і заходів (наприклад, проводити управління асортиментною лінією, ціноутворенням, запасами, замовленнями, відносинами з партнерами і клієнтами, а також здійснювати загальну організацію роботи підприємства роздрібною торгівлі);
- продуктивність роботи – при введенні системи автоматизації торгівлі формується величезна кількість баз даних, тому необхідна така система, яка могла б швидко обробляти великі обсяги інформації;
- зручність у використанні – при виборі програмного забезпечення для автоматизації торгівлі особливу увагу слід приділити простоті користування і адміністрування системи;

- доступність технічної підтримки – при виборі програмного забезпечення, необхідно орієнтуватися на ті варіанти, в яких існує можливість самостійного адміністрування;
- підтримка можливості мережної структури торгівлі – подібна опція необхідна підприємствам, що мають декілька магазинів;
- вартість проекту – системи програмної автоматизації роздрібно торгівлі бувають абсолютно різними за вартістю; авторські проекти, з урахуванням індивідуальних особливостей, можуть коштувати десятки і сотні тисяч доларів; для невеликих магазинів або лока-

льних торгових мереж цілком підійдуть типові програми;

- наявність успішного досвіду – обирати варто такі програми, якість роботи і надійність яких вже перевірена іншими підприємствами;
- розмежування прав доступу до інформації.

Дослідження інформаційних систем і технологій, що використовуються на підприємствах роздрібно торгівлі Харківського регіону дозволило виділити окремі пакети прикладних програм, що призначені для вирішення спеціалізованих завдань на різних рівнях управління (рис. 1).

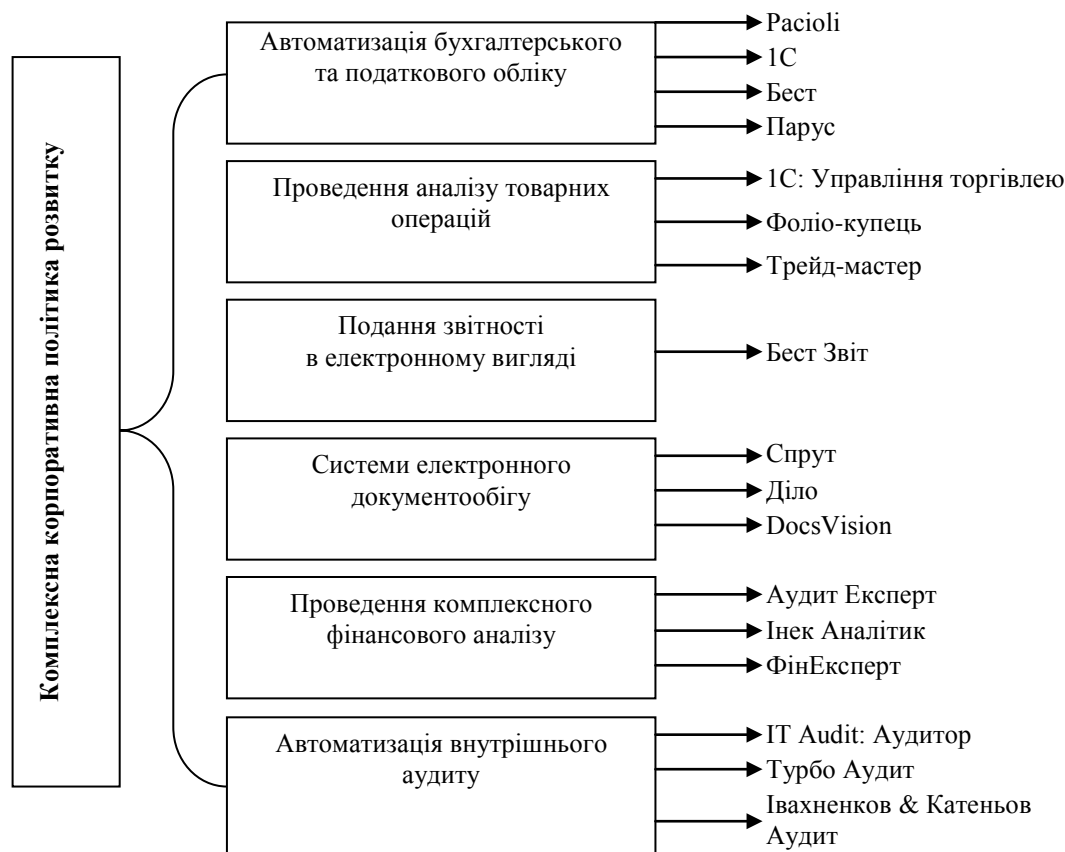

Рис. 1. Програмні продукти комплексної автоматизації підприємств роздрібно торгівлі.

Серед підприємств роздрібно торгівлі на яких бухгалтерський облік автоматизовано, переважна більшість використовує програмні продукти фірми 1С (рис. 2), які дозволяють автоматизувати облік надходження, переміщення, продажу товарів на підприємстві, облік доходів від їх реалізації відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку. Паралельно ведеться і податковий облік товарних операцій.

Не зважаючи на те, що програмні продукти фірми «1С» є лідерами серед розробників програмного забезпечення в галузі обліку й управління підприємствами, слід відзначити, що їм притаманні певні недоліки.

По-перше, політика фірми «1С» побудована на тому, що вартість самої програми повинна

складати лише 14% від вартості робіт з її впровадження і супроводження [3, с. 27–30]. Вартість програмного продукту «1С:Бухгалтерія 8 для України» комплект на 5 користувачів – 4620 грн., відповідно, обслуговування і впровадження програми сягне близько 28000 грн. По-друге, при переході на «1С:Бухгалтерію» з іншої бухгалтерської програми можуть виникнути серйозні ускладнення при перенесенні інформації з однієї бази даних в іншу (значну частину інформації нерідко доводиться переносити вручну). По-третє, у «1С:Бухгалтерії» ускладнений пошук помилок, зроблених під час обробки документів, та й сама програма достатньо складна в освоєнні і вимагає спеціального навчання користувачів.

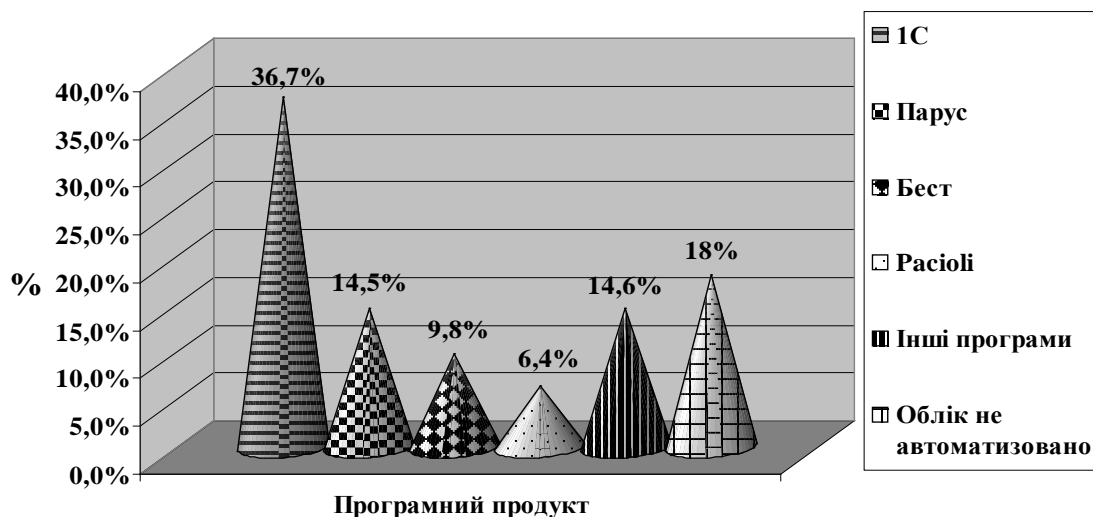

Рис. 2. Бухгалтерські програмні продукти, які використовуються на підприємствах роздрібної торгівлі досліджуваної сукупності.

На підприємствах роздрібної торгівлі сучасних форматів все більшої популярності набуває бухгалтерська система «Расіолі», розробником якої є фірма ТОВ «Сенс Консалтинг», м. Харків. Бухгалтерська система «Расіолі» має модульну структуру та забезпечує комплексний підхід до автоматизації обліку товарів від оприбуткування на складі до подання фінансової звітності. Гнучка технологія автоматизованого обліку дозволяє поєднувати в одну систему спеціалізований програмний продукт, комп'ютерну мережу, касові апарати, сканери штрих-кодів та інше торговельне обладнання. Бухгалтерська система «Расіолі» дозволяє автоматизувати облік на рівні фронт-офісу, контролює рух матеріальних та фінансових ресурсів на рівні бек-офісу, передає інформацію до центральної бази даних. Ще однією перевагою цього програмного продукту є співвідношення ціна-якість: вартість системи на 10 користувачів та її впровадження складає 5000 грн. Тому для малих та середніх супермаркетів, магазинів по сусідству, дискаунтерів ця програма є оптимальним рішенням для автоматизації обліку.

Підготовка та подання звітності в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису згідно з п. 49.4 ст. 49 Податкового кодексу України [4] стала обов'язковою вимогою для платників податків, що належать до великих та середніх підприємств. В час інформаційних технологій та електронних засобів зв'язку електронна подача звітності є не лише засобом забезпечення прозорості відносин між податковими органами та платниками податків, а і престижем підприємства, яке демонструє цим громадськості свою позицію сумлінного платника податків [5, с. 118–121]. В сучасних умовах для підготовки та подання податкової

звітності більш ніж сто тисяч платників податків України використовують програмний комплекс «БЕСТ-ЗВІТ», серед яких «МЕТРО Кеш енд Кері», компанія «Кока-Кола Україна».

Основою діяльності інформаційної системи бухгалтерського обліку підприємств роздрібної торгівлі є масиви інформаційних ресурсів про рух товарів, що можуть бути одержаними лише за умов ефективно організованої системи документування товарних операцій. Нові інформаційні технології обліку потребують впровадження на підприємствах роздрібної торгівлі систем електронного документообігу. В результаті дослідження було виявлено основні вимоги, які висуваються керівництвом торговельних підприємств до систем електронного документообігу: по-перше, це поєднання характеристик ціна/якість, по-друге, це інтеграція з програмним забезпеченням, яке вже функціонує на підприємстві, по-третє, для підприємств роздрібної торгівлі дуже важливо забезпечити документообіг не лише всередині магазину, а і з територіально віддаленими постачальниками, а якщо це торговельна мережа в підпорядкуванні якої декілька магазинів, то і між магазинами мережі. Найбільш доцільно обирати комплексні системи автоматизації, складовими яких вже є системи електронного документообігу.

Дослідження систем електронного документообігу показало, що лише деякі системи, зокрема: Бос-Референт, DIRECTUM, ДІЛО (розробники російські фірми) забезпечують роботу з документами в територіально розподіленому корпоративному середовищі. В торговельних мережах, які розташовані в одному місті, часто виникають ситуації, коли необхідно перемістити товар з одного магазину (в якому спостерігається надлишок товарних запасів певної позиції)

до іншого (в якому товар закінчився). В таких умовах особливого значення набуває оперативність отримання інформації, з одночасним зменшенням витрат на основних етапах товароруку (телефонні переговори, оплата праці кур'єрів), що можливо лише при використанні систем електронного документообігу, які забезпечують передачу електронних документів за межі підприємства.

Дослідження програмних продуктів, які забезпечують комплексну автоматизацію торговельного процесу, показало, що найбільш поширеною на українському ринку є програмна система «Спрут». Дана система дозволяє вести централізоване управління каталогом товарів, умовами замовлення і закупівлі; ціноутворенням; маркетинговими акціями; підтримує побудову складної господарської і географічно розподіленої структури торгової мережі; автоматизацію замовлення товарів у постачальників; підтримує контроль дотримання умов постачання; управління взаєморозрахунками з контрагентами; забезпечує автоматизовані інвентаризації; автоматизацію обробки і виробництва товарів під власними торговими марками; управління торговельним устаткуванням і вагами; управління розміщенням товарів на полицях; побудову дисконтних і бонусних систем, систем лояльності; інтеграцію з банківськими і платіжними системами, з широким спектром касового устаткування, з системами відео спостереження. Система «Спрут» має гнучку аналітичну платформу (оперативна, консолідована, аналітика товарного руху, закупівель, запасів, торгівлі (аж до чека), клієнтів, постачальників, АВС-аналіз) тощо. А також має модуль територіально-розподіленого електронного документообігу. Застосування програмної системи «Спрут» забезпечить значне скорочення витрат пов'язаних з документуванням товарних операцій, які становлять значну частку витрат підприємств роздрібною торгівлі.

Зростання і укрупнення підприємств та створення складних організаційних структур роздрібною торгівлі підвищує вимоги до управлінської інформації. Тому необхідно сформувати механізми отримання своєчасної і повної інформації, які дозволять відображати зміни зовнішніх умов, якість виконання поставлених керівництвом завдань, своєчасно виявляти відхилення від планів і служити джерелом для формування прозорої системи внутрішнього контролю. Один з таких механізмів – ефективно організований відділ внутрішнього аудиту, який є незалежним структурним підрозділом інформаційної системи управління та заснований на специфіці діяльності торговельних підприємств.

Сучасні умови комплексної автоматизації всіх рівнів управління підприємства роздрібною торгівлі, впровадження систем електронного документування, інформаційних систем бухгалтерського обліку вимагають використання спеціального програмного забезпечення для проведення внутрішнього аудиту.

Упровадження сучасних інформаційних технологій в аудит на вітчизняному ринку значно гірший. Для порівняння у Російській Федерації сьогодні представлено близько десятка різновидів програмних комплексів та їх версій, серед основних такі продукти, як AuditXP «Комплекс Аудит» компанії «Гольдберг-Софт», «Експрес-Аудит: ПРОФ» консалтингової групи «Терміка», «ІТ Аудит: Аудитор» компанія «Мастер-Софт», «AuditNET Professional» компанія «AuditNET», «AuditModern» аудиторсько-консалтингової групи «Інтегрований Бізнес Сервіс».

В Україні представлено всього три програмних продукти для автоматизації аудиторських послуг, а саме: адаптований російський програмний комплекс «ІТ Аудит: Аудитор» та вітчизняні програми «Івахненко & Катеньов Аудит» і «Турбо Аудит». Найбільш пристосованим до перевірок товарних операцій на торговельному підприємстві є програмний комплекс «ІТ Аудит: Аудитор», який забезпечує перевірку товарних операцій за наступними напрямками: перевірка застосування задекларованих в обліковій політиці способів ведення бухгалтерського і податкового обліку товарних операцій; перевірка правильності організації обліку товарних операцій; перевірка правильності проведення і обліку результатів інвентаризації товарів; перевірка операцій з надходження товарів; перевірка операцій з вибуття товарів. Програмний комплекс «ІТ Аудит: Аудитор» побудований у вигляді окремих модулів, що дозволяє доповнювати його функціональні можливості, шляхом розробки власних методик внутрішнього аудиту, адаптованих до об'єкта перевірки.

Програмний комплекс дозволяє переносити (імпортувати) дані з найбільш поширеного в Україні обліково-фінансового програмного забезпечення (зокрема, з систем бухгалтерського обліку «1С: Бухгалтерія», «Парус», «Галактика») та найбільш поширених форматів зберігання даних (dbf, xml, xls, txt). Ще однією перевагою програми є її вартість: ліцензія на 1 робоче місце, в залежності від кількості модулів, коливається в межах від 2900 грн. до 3500 грн. Крім підвищення якості проведення аудиту і зниження його трудомісткості, впровадження програми «ІТ Аудит: Аудитор» дозволяє підвищити ефективність планування внутрішнього аудиту, по-

ліпшити контроль за ходом його проведення, повніше систематизувати методичну роботу. Для максимальної зручності, в системі зберігається методична і нормативно-довідкова база, яка щомісячно оновлюється, що дозволяє аудиторам значно скоротити час на виявлення порушень і полегшити сам процес проведення перевірки, а також розробити внутрішньофірмові стандарти на проведення перевірок відділом внутрішнього аудиту.

Висновки. В процесі діяльності підприємств роздрібної торгівлі виникає необхідність в розробці та застосуванні комплексу різних інформаційних технологій, які будуть направлені на вироблення єдиної корпоративної політики розвитку торговельного підприємства. Використання сучасних інформаційних технологій на підприємствах роздрібної торгівлі допомагає налагодити інформаційні потоки усередині торговельного підприємства та поза ним та дозволяє:

- підвищити і підтримувати конкурентні переваги;
- визначити стратегію розвитку торговельного підприємства;
- збільшити на 20–25% продуктивність праці облікового персоналу;
- зосередити функції управління в центрах ухвалення рішень і за рахунок цього досягати узгодженості дій в обліку, контролі, регулюванні і економічному аналізі на всіх рівнях управління;

- підвищити цілісність та достовірність інформації, завдяки встановленню відповідних повноважень на роботу в інформаційній системі для кожного працівника, відповідно до його кваліфікації та посади;
- трансформувати дані в інформацію, яка дозволить менеджерам виконувати планові, виконавчі й контрольні функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Информационные технологии в торговле 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pilot.ru/main/press/public/it_cnews.
2. Петрович Й. М. Формування стратегії розвитку інформаційного потенціалу системи управління підприємством [Електронний ресурс] / Й. М. Петрович. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10143/1/33.pdf>.
3. Бондар М. І. Концептуальні підходи до вдосконалення бухгалтерських програмних продуктів / М. І. Бондар // Інформаційні технології у змісті освіти та практичній діяльності фахівців з обліку і аудиту: проблеми методології та організації : тези доп. наук.-практ. конф. Київ, 18 лют. 2010 р. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 27–30.
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Пижик О. Є. Переваги електронної звітності : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 14 травня, 2010 р. / О. Є. Пижик // Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки та практики. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 118–121.